

DECIDES YA

**Ifjúsági nagykövetek a nemi alapú
erőszak megelőzéséért**

Kézikönyv

*Fórum színház a nemi alapú erőszak
megelőzéséért*

2023

Kézikönyv

Fórum színház a nemi alapú erőszak megelőzéséért

2023. június

Kézikönyv: Fórum színház a nemi alapú erőszak megelőzéséért

A "DECIDES Europe - Ifjúsági nagykövetek a nemi alapú erőszak megelőzéséért (DECIDES YA)" projektet az Európai Unió társfinanszírozza a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program (CERV) keretében. Célja a nemi alapú erőszak megelőzése, a fiatalok bevonásával új narratívák kialakítása, a kiváltó okok kezelése, és a fiatalok aktív szerepvállalása, mint a nemek közötti egyenlőség „nagykövetei”.

Ez a kézikönyv a fórum színház módszertanát mutatja be a pedagógusoknak, a fiatalok bevonásának eszközeként, a nemi alapú erőszak megelőzésének témájában.

A kiadvány tartalma kizárólag a szerzők véleményét tükrözi, és az ő felelősségük. Az Európai Bizottság nem vállal felelősséget a benne foglalt információk esetleges felhasználásáért.

Kézikönyv

Fórum színház a nemi alapú erőszak megelőzéséért

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
Fogalommeghatározások	5
I. Mi a fórum színház?	10
II. Értékes eszköz a nemi alapú erőszak megelőzéséhez	11
III. A fórum színház alkalmazásának céljai a nemi alapú erőszak vonatkozásában	12
IV. Fórum Színház a gyakorlatban	14
IV.I Fórum színház - műhely	14
IV.II Fórum színház - előadás	27
Referenciák	32

| Bevezetés

A DECIDES YA - "Ifjúsági nagykövetek a nemi alapú erőszak megelőzéséért" (DECIDES YA) egy olyan projekt, amelynek célja a nemi alapú erőszak csökkentése az európai országokban (partnerországok: Portugália, Magyarország, Románia és Spanyolország). A projekt felhívja a fiatalok figyelmét a nemi erőszak minden formájára, annak okaira és következményeire, és eszközöket biztosít a megelőzéshez, felismeréshez és az ellene való fellépéshez. A DECIDES YA az előző DECIDES Europe projekt (2018-2020) eredményeire épül, és számba veszi a művészeti és kulturális alapú módszertanok alkalmazásával kapcsolatos bevált gyakorlatokat és tanulságokat.

Ez a kézikönyv alapvető információkat, referenciákat és útmutatást nyújt annak érdekében, hogy az iskolai alkalmazottak - beleértve a tanárokat, a műhelyfoglalkozások vezetőit és a trénereket - a fórum színház eszközeivel foglalkozhassanak a családon belüli erőszak témájában, továbbá olyan kapcsolódó témákban, mint például a nemek közötti egyenlőség és a nők szerepvállalásának erősítése, különös figyelmet fordítva a családon belüli erőszakra és a párkapcsolati erőszakra. A DECIDES Europe keretében készült dokumentum frissített változata a bukaresti Matei Basarab Nemzeti Főiskolán (Románia), a barcelonai Bernat Metge Intézetben és a madridi ElBrotban (Spanyolország) alkalmazott módszereket foglalja össze.

A fórum színházi műhelyek biztosítják az egyenlőséget, a tiszteletet és az egyensúlyt a résztvevő csoportokban - ez kulcsfontosságú a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos kérdések feltárásához és a nyilvánosság elé tárásához. Ez a kézikönyv rávilágít a gyakorlatokon keresztül, hogyan alkalmazhatóak a fórum színház eszközei a nemi alapú erőszak és a párkapcsolati erőszak feldolgozásához.

A kiadvány tartalma a konzorcium több mint 30 éves tapasztalatán alapul, amely a nők emberi jogaiért és a társadalmi átalakulásért a művészetek és a kultúra segítségével küzdött Európa, Latin-Amerika és a Karib-térség országaiban.

.

| Fogalommeghatározások

Fontos, hogy ismerje a különböző fogalmakat, amelyek a nemi alapú erőszakkal foglalkozó workshopok során felmerülhetnek. Például, milyen típusú erőszak létezik, és miben különböznek egymástól? Az alábbi lista segítségével az olvasó megértheti a vonatkozó fogalmakat, hogy elmagyarázhassa azokat a diákoknak.

Társadalmi nem: társadalmi és kulturális konstrukció, amely különbséget tesz a férfiak, nők, lányok és fiúk tulajdonságai között, és utal a nők és férfiak kapcsolódó szerepeire és felelősségeire. A nemek kölcsönhatásban vannak a biológiai nem bináris kategóriákkal, de eltérnek azoktól. A nemi alapú szerepek és egyéb jellemzők idővel változnak, és a különböző kulturális kontextusokban eltérőek. A nem fogalma magában foglalja az emberek elvárásait a nők és férfiak tulajdonságaival, képességeivel és valószínű viselkedésével (nőiség és férfiasság) kapcsolatban. Ez a fogalom hasznos annak elemzésében, hogy a közös gyakorlatok hogyan legitimálják a nemek közötti különbségeket (2017; UNICEF).

A nemek azok a szerepek, viselkedések, tevékenységek, tulajdonságok és lehetőségek, amelyeket egy társadalom a lányok, fiúk, nők és férfiak számára megfelelőnek tart. A nemek az emberek közötti kapcsolatokat is jelentik, és tükrözhetik az e kapcsolatokon belüli hatalmi megoszlást. A nemek közötti egyenlőtlenségek, a megkülönböztetés, a marginalizáció és a társadalmi kirekesztés más tényezőivel is összefonódnak, amelyek mindegyike összetett hatással van az egészségre és a jólétre. Ezen interszekcionális mozgatórugók közé tartozik az etnikai hovatartozás, az osztály, a társadalmi-gazdasági státusz, a fogyatékoság, az életkor, a földrajzi elhelyezkedés, a szexuális irányultság és a szexuális identitás (2018; WHO).

A nemekhez való alkalmazkodás: a nemek közötti érzékenység fogalmához hasonlóan a nemekhez való alkalmazkodás nemcsak azt jelenti, hogy tudatában vagyunk a nemek közötti különbségeknek, hanem azt is, hogy alkalmazkodunk hozzájuk. Nem foglalkozik azonban az egyenlőtlen normák, szerepek és kapcsolatok által generált egyenlőtlenségekkel, nem orvosolja és nem alakítja át azokat (2017; UNICEF).

Nemi alapú erőszak (GBV): gyűjtőfogalom minden olyan káros cselekményre, amelyet egy személy akarata ellenére követnek el, és amely a nők és férfiak közötti, társadalmilag tulajdonított nemi különbségeken alapul. A nemi alapú erőszak egyes típusainak jellege és mértéke kultúránként, országonként és régióként eltérő. Ilyenek például a szexuális erőszak, beleértve a szexuális kizsákmányolást/kínzást és a kényszerített prostitúciót; a családon belüli erőszak; az emberkereskedelem; a kényszerített/korai házasság; az olyan káros hagyományok, mint a női nemi szervek megcsonkítása; a becsületgyilkosságok és az özvegyek öröklése (2017; UNICEF). Az erőszak különböző formákat ölthet, többek között fizikai, verbális, szexuális, pszichológiai és társadalmi-gazdasági erőszakot.

A fizikai erőszak olyan szándékos cselekmény, amelynek célja fájdalom és/vagy testi sérülés okozása. Ide tartozik a verés, égetés, rúgás, ütés, harapás, csonkítás, tárgyak vagy fegyverek használata, hajhúzás. A legszélsőségesebb esetben a fizikai erőszak gyilkossághoz vezethet, a neme miatt (jellemzően lányok, nők megöléséhez). Egyes besorolások az emberkereskedelmet és a rabszolgaságot is a fizikai erőszakhoz sorolják, mivel kényszerítésről van szó, és az áldozatok a rabszolgasorba taszítás révén további erőszaknak vannak kitéve. (Európa Tanács)

A verbális erőszak magában foglalhatja a magánéleti vagy nyilvános lekezelést, a gúnyolódást, az obszcén és sértő nyelvhasználatot, valamint az erőszak egyéb formáival való fenyegetést. A verbális erőszak a háttérrel is összefügghet, azaz amikor az áldozatokat a vallás, a kultúra, a nyelv, a vélt szexuális irányultság vagy a hagyományok alapján sértegetik vagy fenyegetik. (Európa Tanács)

A szexuális erőszak többféle cselekményt foglal magában, a szóbeli zaklatástól az erőszakos közösülésig, valamint a kényszerítés különböző típusait, a társadalmi nyomástól és megfélemlítéstől a fizikai erőszakig. A szexuális erőszak történhet nyilvánosan vagy a magánéletben. Ilyen például a nemi erőszak, a házasságon belüli nemi erőszak és a nemi erőszak kísérlete is. A szexuális erőszak egyéb típusai közé tartozik a nemi közösülés megtekintésére való kényszerítés; a mások előtt történő közösülésre való kényszerítés; a védekezés nélküli szexuális kapcsolatra való kényszerítés; a szexuális zaklatás, valamint a nők esetében a reprodukcióval kapcsolatos bántalmazás (kényszerített terhesség, kényszerített abortusz és kényszerített sterilizáció). Minden formában közös a beleegyezés hiánya. (Európa Tanács)

A nemi alapú pszichológiai erőszak minden olyan cselekedet, amely érzelmi sérülést okoz, és valakit a neme miatt céloz meg. Fenyegető viselkedést jelenthet, amely nem feltétlenül jár fizikai vagy verbális erőszakkal. Ilyen például valaki mozgásának ellenőrzése vagy korlátozása, valamint egy másik személy fenyegetése, szándékos figyelmen kívül hagyása, verbális tiszteltetlenség vagy megalázás. (Európa Tanács)

A társadalmi-gazdasági erőszak egyszerre oka és hatása a társadalomban uralkodó nemi hatalmi viszonyoknak. A társadalmi-gazdasági erőszak legjellemzőbb formái közé tartozik az áldozat jövedelmének elvétele, az önálló jövedelem megszerzésének megakadályozása (kényszerített "háztartásbeli" státusz vagy a családi vállalkozásban fizetség nélkül végzett kényszerszermunka), vagy a munkára alkalmatlanná tétel célzott fizikai bántalmazással. A nyilvánosságban magában foglalhatja az oktatáshoz, az egyenlően fizetett munkához, a szolgáltatásokhoz és bizonyos munkahelyekhez való hozzáférés megtagadását, valamint a polgári, kulturális, szociális vagy politikai jogok élvezetének és gyakorlásának megtagadását az áldozattól. (Európa Tanács)

A lelki erőszak magában foglalja az erkölcsi/spirituális szükségletek kielégítésének alábecsülését vagy korlátozását azáltal, hogy megtiltják, nevetségessé teszik vagy büntetik a családtagok törekvéseit és a kulturális, etnikai, nyelvi vagy vallási értékekhez való hozzáférését; megtagadják az anyanyelvi beszédhez való jogot, illetve a gyermekek anyanyelvi beszédre való tanítását; elfogadhatatlan spirituális és vallási meggyőződések és gyakorlatok követését írják elő, valamint más hasonló hatású vagy következményekkel járó cselekedeteket. (Európa Tanács)

A családon belüli / párkapcsolati erőszak olyan viselkedésmintaként határozható meg, amely a hatalom és az ellenőrzés megszerzésére vagy fenntartására szolgál egy intim partner felett. A bántalmazás magában foglalhat fizikai, szexuális, érzelmi, gazdasági vagy pszichológiai cselekedeteket vagy fenyegetéseket, beleértve az ijesztő, megfélemlítő, terrorizáló, manipuláló, bántó, megalázó, vádaskodó, sértő vagy sérülést okozó magatartást.

A családon belüli / párkapcsolati erőszak bárkivel megtörténhet fajra, korra, szexuális irányultságra, vallásra vagy nemre való tekintet nélkül, és magában foglalja a házasság, együtt élő vagy a még ismerkedő párokat is. Minden társadalmi- gazdasági háttérrel és iskolázottsági szinttel rendelkező embert érint. A családon belüli erőszak áldozatai lehetnek a gyermekek, rokonok vagy a háztartás más tagjai is. (Európa Tanács)

Nemi alapú erőszak vészhelyzetekben/konfliktushelyzetekben: vészhelyzetekben, például konfliktusok/háborúk vagy természeti katasztrófák esetén megnő az erőszak, a kizsákmányolás és a visszaélés kockázata, különösen a nők és a lányok esetében. Ugyanakkor a nemzeti rendszerek, valamint a közösségi és társadalmi támogató hálózatok meggyengülhetnek. Ilyen helyzetekben előfordulhat, hogy az elkövetőket nem vonják felelősségre. A nemek közötti, már meglévő egyenlőtlenségek súlyosbodhatnak. A nőket és a serdülő lányokat gyakran különösen veszélyeztetik a szexuális erőszak, kizsákmányolás és visszaélés, a kényszerített vagy korai házasság, az erőforrások megtagadása és a káros hagyományos gyakorlatok. A férfiak és fiúk is lehetnek áldozatok. A nemi alapú erőszak jelentős és hosszú távú hatással van a túlélők és családjaik egészségére és pszichológiai, társadalmi és gazdasági jólétére (2017; UNICEF).

Nemvakság: annak fel nem ismerése, hogy a férfiak/fiúk és a nők/lányok meghatározott társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai környezetben és háttérben kapnak szerepet és felelősséget. A nemek közötti vak projektek, programok, politikák és attitűdök nem veszik figyelembe ezeket a különböző szerepeket és eltérő szükségleteket, fenntartják a status quo-t, és nem segítik a nemek közötti egyenlőtlen viszonyok szerkezetének átalakítását (2017; UNICEF).

Nemi alapú megkülönböztetés/diszkrimináció: minden olyan megkülönböztetés, kizárás vagy korlátozás, amely nemi alapon történik, és amely sérti vagy semmissé teszi a házasság és nem házasságú nők nemek közötti egyenlőségét, az emberi jogok vagy alapvető szabadságok elismerését, gyakorlását a politikai, gazdasági, társadalmi, kulturális, polgári és egyéb területeken.

A megkülönböztetés eredhet törvényekből ("de jure") vagy gyakorlatokból ("de facto").

- de jure megkülönböztetés: pl. egyes országokban egy nő nem hagyhatja el az országot vagy nem vállalhat munkát férje beleegyezése nélkül.
- de facto megkülönböztetése: pl. egy férfi és egy nő ugyanazt a munkakört tölti be és ugyanazokat a feladatokat látja el, de a juttatásaik különböznek (2017; UNICEF).

Közvetlen megkülönböztetés: amikor egy személyt a neme alapján kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek, mint egy másik személyt, akit hasonló helyzetben kezelnek, kezeltek vagy kezelnének. Az Európai Bíróság szerint, mivel csak nők eshetnek teherbe, a várandós nő foglalkoztatásának megtagadása vagy elbocsátása terhesség vagy anyaság miatt nem alapuló közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül. Ugyanezen elv alapján a Bíróság kimondta, hogy a terhességgel vagy anyasággal közvetlenül vagy közvetve összefüggő bármilyen kedvezőtlen bánásmód közvetlen nemi megkülönböztetésnek minősül (2010; Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács).

Közvetett megkülönböztetés: amikor egy látszólag semleges rendelkezés, kritérium vagy gyakorlat hátrányos helyzetbe hozná az egyik nemhez tartozó személyeket a másik nemhez tartozó személyekkel szemben, kivéve, ha ez a rendelkezés, kritérium vagy gyakorlat objektíve igazoltan legitim célt szolgál, és az ennek eléréséhez szükséges és megfelelő eszközökkel rendelkezik (2010; Európai Unió Alapjogi Ügynöksége és az Európa Tanács).

Nemi szerepek: egy adott kultúrában széles körben elfogadott társadalmi és viselkedési normák, amelyeket egy adott nemhez tartozó egyének számára társadalmilag megfelelőnek tartanak. Ezek gyakran meghatározzák a férfiak, nők, fiúk és lányok hagyományos felelősségét és feladatait. A nemi szerepeket gyakran a háztartás szerkezete; az erőforrásokhoz való hozzáférés; a világgazdaság sajátos hatásai; konfliktusok/háborúk vagy katasztrófák, valamint egyéb, helyileg releváns tényezők, például az ökológiai viszonyok határozzák meg (2017; UNICEF).

Nemi sztereotípiák: előítéletes elképzelések, amelyek önkényesen, az adott nem alapján meghatározott és behatárolt jellemzőket és szerepeket tulajdonítanak a nőknek és a férfiaknak. A nemi sztereotípiák lehetnek negatívak (pl. a nők rossz vezetők, a férfiak nem tudnak pelenkát cserélni) és jóindulatúak (pl. a nők jobb gondozók, a férfiak erősebbek). A nemi sztereotípiák akkor válnak károsakká, ha korlátozzák az egyén választásait, például a képzések terén, a szakmai pályaválasztásnál és az élettervezésnél. Összetett nemi sztereotípiák akkor fordulnak elő, ha egy személy más jellemzőire, például fogyatékoságára, etnikai hovatartozására vagy társadalmi helyzetére vonatkozó sztereotípiákkal rétegződnek (2017; UNICEF).

Szexizmus: az a meggyőződés, hogy az egyik nem felsőbbrendűbb a másiknál. Szexista például egy férfi, aki szerint a nők túlságosan érzelmesek, vagy egy nő, aki szerint a férfiak sovíniszták (2005; US EEOC).

Szexuális zaklatás: minden olyan nemkívánatos szexuális közeledés, kérés, szexuális jellegű szóbeli vagy fizikai magatartás vagy gesztus, illetve bármilyen más szexuális jellegű viselkedés, amelynek során valaki a nemi hovatartozása miatt szenved el zaklatást. A szexuális zaklatás történhet utcán, köztéren ismeretlenek által, vagy munkahelyi zaklatás, ahol a zaklató ismerős kolléga, ügyfél stb. Lehet egyszeri vagy sorozatos incidens. A szexuális zaklatás szándékos, kényszerítő és kényszerítő jellegű. Férfi és női kollégák egyaránt lehetnek áldozatok és elkövetők.

A szexuális zaklatás sokfajta magatartást magában foglal, például tényleges vagy megkísérelt nemi erőszakot vagy szexuális támadást; szexuális szívességre való kényszerítést; nem kívánt szexuális incselkedést vagy megjegyzéseket; fütyülést; nem kívánt szándékos érintést; sarokba szorítást; csipkedést és még sok más (2005; UNHCR).

A nemkívánatos viselkedés kritikus kifejezés. A "nemkívánatos" nem jelenti azt, hogy "nem önkéntes". Az áldozat beleegyezhet vagy együttműködhet bizonyos tevékenységekben, és aktívan részt vehet azokban, még akkor is, ha azok sértőek és kifogásolhatóak. Ezért a szexuális magatartás mindig akkor nemkívánatos, ha az annak alávetett személy azt nemkívánatosnak tartja (1992; BNA Communications Inc.; SDC IP .73).

Nők elleni erőszak: Az olyan általános erőszak, amely a nőknek fizikai, szexuális, pszichológiai sérülést vagy szenvedést okoz vagy okozhat, beleértve az ilyen cselekményekkel való fenyegetést, a kényszerítést vagy a szabadságtól való önkényes megfosztást, akár nyilvánosan, akár a magánéletben. Magában foglalja, de nem korlátozódik a családon belüli fizikai, szexuális és pszichológiai erőszakra, beleértve a bántalmazást; a női gyermekek szexuális zaklatását a háztartásban; a hozományhoz kapcsolódó erőszakot; a házasságon belüli nemi erőszakot; a női nemi szervek megcsonkítását és más, a nőket károsító hagyományos gyakorlatokat; a nem házastársi erőszakot és a kizsákmányolással kapcsolatos erőszakot; a közösségen belüli fizikai, szexuális és pszichológiai erőszakot, beleértve a nemi erőszakot, a szexuális visszaélést, a szexuális zaklatást és megfélemlítést a munkahelyen, az oktatási intézményekben és máshol; a nőkereskedelmet és a kényszerített prostitúciót, valamint az állam által elkövetett vagy elnézett fizikai, szexuális és pszichológiai erőszakot, bárhol is forduljon elő (1993; ENSZ).

I. Mi a fórum színház?

A fórum színházat ("Az elnyomottak színháza") Augusto Boal találta ki az 1970-es évek elején. A módszer alkalmazásával az volt a célja, hogy reflektáljon a társadalmi problémákra, hatással legyen azok alakítására színházi eszközökkel. A fórum színház gyakorlatok, játékok és színházi technikák sorát kínálja a színház demokratizálása érdekében, és lehetővé teszi a gyakorló számára, hogy bizonyos fizikai és intellektuális viselkedésformákat függetlenítsenek a mechanizmusoktól. A színházi és drámai technikákat hatékony eszközként alkalmazza a társadalmi és személyközi problémák megértéséhez és alternatívák kereséséhez.

A fórum színház az előadásnak egy olyan formája, amelyben a néző tudatosan válik résztvevővé. Két fő különbség van a fórum színház és a színház szokásos formái között: 1) a cselekmény valós emberek valós életproblémáit tükrözi, 2) a nézőket arra kéri, hogy vitassák meg ezeket a problémákat, és javasoljanak alternatív cselekvési lehetőségeket.

A fórum színház először színészek és nem színészek vegyes csoportjainak próbáin valósult meg. Utóbbiak egy adott társadalmi kontextusban gyökerező közös problémán osztoztak. Alaphelyzetben a fórum színházban a csoport tagjai azonosítanak egy jellemző közös problémát, és a példákból kialakítják a narratív struktúrát, amit fokozatosan előadásra fejlesztenek. A meghirdetett előadásban részt venni kívánó, különböző nézőpontú és háttérű egyénekből álló közönség megvitathatja és befolyásolhatja a cselekményt, a színpadi szereplők által felvetett problémák megoldásait.

Ez a színházi forma mindig egy társadalmi kérdésre összpontosít, ezzel lehetővé teszi a résztvevők és a közönség számára, hogy meglássák a kötődéseket az egyén és a közösség között, ösztönözve a közösség interakcióját és a probléma vagy konfliktus megoldási lehetőségeinek feltárását. A társadalmilag kirekesztett és jogfosztott csoportok gyakran használják a fórum színházat, és mivel részvételi jellegű, remek módja a fiatalokkal való munkának a tudatosság növelése és a társadalmi igazságosság feltárása érdekében. A módszer a nemi alapú erőszak megelőzésére is alkalmas. Lehetővé teszi a fiatalok számára, hogy egy biztonságos térben, a következő fejezetekben ismertetett részvételi módszer segítségével feltárják a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos problémáikat, és megpróbáljanak megbirkózni velük.

Az évek során a módszer két fő formája alakult ki: a workshop/műhely és az előadás. Az előbbiben a színészek és nem színészek egy csoportja egyszerű improvizációval feltárja a közös problémát, azonosítja az okokat, megoldásokat javasol és próbál ki anélkül, hogy a közönség előtt előadandó közös narratívára összpontosítana. Az utóbbiban a csoport mindig arra törekszik, hogy egy saját maga által létrehozott narratívát mutasson be egy olyan közönség előtt, amely hajlandó megvitatni a szereplők döntéseit és a problémák megoldását. A második formátum bizonyos mértékig magában foglalja az elsőt, de a nyilvános színházi előadásokban teljesebbé válik. Ez a kézikönyv a műhelyformátumra összpontosít.

II. Értékes eszköz a nemi alapú erőszak megelőzéséhez

A fórum színház, amely a tanulás és attitűdváltás hatékony eszköze, szórakoztató és magával ragadó módon valósul meg, amely megkönnyíti a résztvevők számára a személyes gondolatok és tapasztalatok megosztását. Egyúttal a reflexió és a társadalmi átalakulás eszköze is. Speciális színházi technikák segítségével fejleszti a résztvevők és a közönség képességét arra, hogy felismerjék a közvetlen környezetükben lévő és az életüket befolyásoló személyes problémák gyökerét jelentő társadalmi helyzeteket, és keretet ad a résztvevőknek ahhoz, hogy a változás mellett döntsenek.

A kapcsolódó módszertan és technikák alkalmazása az osztályterekben és a workshopokon kognitív, érzelmi és gyakorlati szinteken teremt utat a változáshoz. Ez a változás nem csupán az információra terjed ki, hanem a mélyen őrzött értékekre és meggyőződésekre is. A műhelyformátum következetesen segíti a résztvevőket a kreativitás, az asszertív kommunikáció és az önvizsgálat fejlesztésében. Ezen túl a tolerancia és a tisztelet folyamatos gyakorlása mellett hozzájárul az attitűdváltáshoz, valamint a személyes meggyőződések újragondolásához.

A gyakorlatok során célszerű olyan témát választani, amely makrotársadalmi szinten jelentős, és a tevékenységeket és példákat már a kezdetektől fogva egy világosan strukturált elméleti megközelítéssel összekapcsolni. A következő oldalakon bemutatjuk, hogyan működik ez a nemi alapú erőszak témjának feldolgozása esetében.

III. A fórum színház alkalmazásának céljai a nemi alapú erőszak vonatkozásában

DECIDES YA projektcélok:

Általános célkitűzés:

A fórum színház mint tanulási eszköz használata a nemek közötti egyenlőtlenségek és a nők által a mindennapi életben tapasztalt erőszak azonosítására és tudatosítására.

Konkrét célkitűzések:

- A test kreatív technikáinak használata a nemek közötti konfliktusok felismerésére és a lehetséges megoldások elképzelésére.
- Társadalmi és személyes átalakulás testi és diszkurzív eszközökkel.
- Kollektív képzés a támogatási stratégiák alapján, beleértve a kölcsönös támogatást is.
- Olyan művészeti módszerekkel és kreatív fizikai kifejezéssel kapcsolatos ismeretek elsajátítása, amelyek segítenek elemezni, hogy a nemek hogyan érintkeznek a mindennapi helyzetekben.
- Teret adni az empatikus és aktív odafigyelésnek, bizalommal és biztonsággal.
- A társaktól való tanulásra építeni.

Sok országban a nemi alapú erőszak és a nemek közötti egyenlőtlenségek elleni küzdelem illetve a nők szerepének erősítése a közpolitika részét képezi, és az EU és az ENSZ ajánlásai erős érvként szolgálnak a fiatalok meggyőzésére, így a változás egyre szélesebb körű lesz (lásd az irodalomjegyzéket). A nemi alapú erőszak jelensége és a nemek közötti egyenlőtlenségek a társadalom minden tagját

érintik, azokat is akik nem áldozatok és nem agresszorok.

Két alapelv teszi a fórum színházat megfelelő eszközzé a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos kérdések feltárására és megvitatására:

- Olyan valós élethelyzeteket jelenít meg, amelyeket gyakran nehéz szavakkal leírni, és a műhely biztonságos "itt és most" helyzetét, valamint az érzelmek igazságát hozza be.
- Senkit sem kényszerítenek, vagy utasítanak arra, hogy akarata ellenére bemutakozzon, részt vegyen, hozzászóljon vagy vitakozzon.

Példák a helyzetekre, amelyekkel a csoport dolgozhat:

- Szülői elhanyagolás egy bizonyos nemi szerep miatt.
- A nyilvános megalázás különböző formái a család felnőttjei által.
- A nem vagy a nemi hovatartozás alapján történő zaklatás a társak részéről.
- Érzelmi, pszichológiai és fizikai családon belüli erőszak a szülők, rokonok és/vagy a partner részéről.
- Nemi megkülönböztetés az iskolában.
- Szexuális erőszak a családban.
- Szexuális erőszak a partner által.
- Szexuális zaklatás az intézményekben vagy a munkahelyen.
- A szenvedést okozó és az erőforrásokhoz való hozzáférést akadályozó és mindezeket elszenvedő csoportok közötti konfliktus, diszkrimináció.

A csoport résztvevői lehetnek áldozatok és bántalmazó magatartású egyének is, ezért kötelező a maximális óvatosság és a szabályok szigorú betartása.

Az alábbi oldalakon bemutatjuk egy fórumszínházi műhely részletes módszertanát, amely a nemi alapú erőszakról és a kapcsolódó kérdésekről szól egy vegyes csoporttal, öt 3 órás foglalkozás keretében, összesen 15 óra időtartamban.

IV. Fórum színház a gyakorlatban

Gyakran mondják, hogy a szabályok és korlátozások "megölik" a kreativitást. A valóságban az alkotás folyamatának is megvannak a maga szabályai, amint azt az emberiség történelmének legértékesebb műalkotásai is tükrözik. A csoportos alkotás során különleges szabályok lépnek életbe. A szabályok és korlátok különösen fontosak olyan fórumszínházi műhelyekben és előadásokban, amelyek nemi alapú erőszakkal és a diszkriminációval kapcsolatos témákkal foglalkoznak.

VI.I Fórum színház - műhely

Fórum színházi műhely szabályai

Alapelvek:

- Az egyik csoporttag szabadsága ott ér véget, ahol a másiké kezdődik.
- Gondolkodunk róla, de nem fogadjuk el az erőszak semmilyen formáját.
- Felelősséget vállalunk ötleteinkért, tetteinkért és lehetőségeinkért.
- Minden tag jóléte prioritást élvez.

Minden csoport a fenti elvek alapján hozza létre saját szabályait. Néhány példa:

- I. A csoportban minden tagnak ugyanaz a pozíciója, így a csoportos megbeszélésekhez körben ülnek. Fontos a jó, tisztelettudó testtartás, amikor leülnek vagy felállnak.
- II. Mindenki meghallgatja mások véleményét. A csoport minden tagja javaslatot tehet. Visszajelzést adunk.
- III. Nem alkalmazunk érzelmi, fizikai vagy verbális erőszakot. Nem használunk gyakorlatokat és improvizációt az erőszak leplezésére. Nem használunk iróniát, sértő megjegyzéseket vagy viccnek álcázott fenyegetéseket.
- IV. Felváltva beszélgetünk, és szóbeli, határozott visszajelzéseket adunk.
- V. Tiszteletben tartjuk a javasolt és közös megegyezéssel meghatározott időpontokat.
- VI. A konfliktushelyzeteket problémaként fogalmazzuk meg. A konfliktusok generálásának elkerülése érdekében elfogadjuk és elemezzük a különböző nézőpontokat.
- VII. A csoport tagjai, akik nem érdekeltek az alkotási folyamatban, megkérhetők, hogy hagyják el a csoportot.
- VIII. Minden tag szabadon dönthet arról, hogy mikor kíván kilépni a csoportból, de erről előre kell értesítenie a többieket.

Az I., III. és VI. szabály erősen ajánlott.

Ebben a környezetben megoszthatjuk a csoporttal a konfliktushelyzeteket és az erős érzelmeket. A valós élethelyzeteket illusztráló improvizáció, különösen a nem színészek által végre hajtott improvizáció, képes feleleveníteni a múltat. Haa múlt traumatizáló vagy egyszerűen csak kellemetlen, az improvizáció újra

traumatizálhat minket. Ez nagyrészt azért van így, mert az improvizációban az egész testünkkel játszunk, tehát minden érzékszervünk be van vonva, és a mozgás és a cselekvés sebessége csökkenti azt a képességünket, hogy az ételünk segítségével kontrolláljuk érzelmeinket. A trénernek ezért folyamatosan meg kell győződnie arról, hogy minden résztvevő folytatni kívánja-e az improvizációt, és fel kell mérnie az egyes helyzetek intenzitását.

A valós esetekkel való munka folytatásához és a tapasztalat intenzitásának testre szabásához az alábbi oldalakon alternatív gyakorlatokat ajánlunk és példákat adunk, valamint a nemi alapú erőszak elméletével való kapcsolatokat emeljük ki.

A nemi alapú és párkapcsolati erőszakkal összefüggő témák feldolgozásának két alapszabálya van:

- Mindig kérdezzük meg a résztvevőket, hogy képesek-e előadni egy adott improvizációt!
- Az érzékeny témákat (pl. szexuális támadás, erőszakos verekedés, zaklatás) érintő improvizációkat mindig helyettesítse az alábbiakban bemutatott biztonságos gyakorlatok valamelyikével!

A szabályok alkalmazása és a tréner szerepének átgondolása folyamatos erőfeszítést igényel annak érdekében, hogy a kezdetben kitűzött célokat el tudjuk érni.

Foglalkozásterv - minta

Ez a mintának összeállított foglalkozási terv összesen 15 órára épül, amely 5 db 3 órás foglalkozásra oszlik. Ez a példaműhely az előítéletekkel, sztereotípiákkal, férfiassággal és nőiességgel foglalkozik, és elősegíti a pozitív attitűdök és viselkedésmódok kialakulását az általános erőszak megelőzése érdekében.

A fórum színház műhelykonceptiójának középpontjában a társadalmi konfliktusok és azok egyénre gyakorolt hatása áll, ezért a résztvevőkkel együtt foglalkozunk a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos problémákkal. Ebben a példában a fiatalok érdeklődési köréhez és környezetéhez igazított módszertant alkalmazunk.

A csoport megszervezése

A csoportok akkor a legkiegyensúlyozottabbak, ha 8-12 nem színész és 2-3 színész résztvevőből állnak. A színészek megkönnyítik a kiscsoportos munkát, és segítenek az új gyakorlatok és technikák bemutatásában. A nem színész résztvevők 14 és 18 év közöttiek - körülbelül középiskolás korúak. A foglalkozásokra hetente egyszer vagy kétszer, illetve naponta kerülhet sor, az oktatási programtól és a helyszíntől függően (iskolai feladat, iskolán kívüli projekt vagy nyári tevékenység). Ha a facilitátorok tanárok, ajánlott egy társfacilitátor, lehetőleg színész. Megfigyelők nem engedélyezettek. A teremben lévő összes személy részt vesz a műhelymunkában. Nagy teret ajánlunk, hogy a legfeljebb 15 fős körök számára ülőhelyeket, a gyakorlatok számára pedig három négyzetméteres területeket biztosítsunk. A székek a gyakorlatok alatt eltávolíthatók. Jó szellőzés és a természetes fény érdekében nagy ablakok ajánlottak.

Mivel a feladatok időtartama csoportonként nagymértékben változhat, az egyes szakaszok/feladatok hosszát nem adjuk meg.

I. szakasz

Célkitűzések:

- Az ülés bemutatása és a szabályok ismertetése
- Kommunikációs csatornák megnyitása és pozitív csoportdinamika kialakítása
- A téma bemutatása és megvitatása
- Jó hangulat megteremtése

1.1 Bemutatkozás

Mivel a résztvevők ezen a foglalkozáson találkoznak először, javasoljuk, hogy először kerüljön sor bemutatkozásra, beleértve a nevet, az osztályt, a tanulmányi évet és az iskolát (ha a diákok különböző iskolákból jönnek). A tréner megemlíthetnek egy releváns jellemzőt a szakmai múltjukból. Ha a résztvevők ismerik egymást, a következő mintagyakorlat használható:

- Gyakorlat (1): Emlékezz a nevemre!
A résztvevők úgy tudnak meg valamit egymásról, hogy a nevüket összekapcsolják valamivel, amit szeretnek (egy kívánt tárgy, sport, nyaralóhely stb.).

Ehhez a gyakorlathoz egy gombolyag vagy szalag szükséges. Az első résztvevő (vagyis az, akinél a madzaggolyó van) az ujjával megfogja a madzag végét, kicsit feltekéri, és átadja a golyót a csoport következő résztvevőjének, miközben kimondja a saját nevét és egy, a neve első betűjével kezdődő főnevet (pl. "Dani és drón"). A második résztvevő az ujjá köré tekéri a madzagot, majd ugyanezt teszi: kitekeri a labdát, és odaadja a másik résztvevőnek, miközben kimondja a nevét és egy főnevet, amely a neve első betűjével kezdődik. Végül a labda eljut az utolsó résztvevőhöz, aki az ujjá köré tekéri a zsinórt, kimondja a nevét, és odaadja a labdát annak, aki a gyakorlatot kezdte. Mindenkinek jól meg kell jegyeznie a többi résztvevő nevét és a nevükhöz kapcsolódó szavakat. Az a személy, aki a gyakorlatot kezdte, és most a labda maradékát tartja, odafordul ahhoz, aki átadta neki a labdát, visszatekeri a madzagot a labdára, odaadja neki, és elmondja neki a nevét, amelyre emlékszik, és a hozzá tartozó tárgyat. Felváltva minden résztvevő ugyanezt teszi azzal a személlyel, aki átadta neki a labdát, visszatekerve a madzagot.

1.2 A szabályok bemutatása

A tréner ismerteti a workshop alapelveit, és arra kéri a résztvevőket, hogy a fentiekben bemutatott ajánlott szabályokat szem előtt tartva alkossanak közösen néhány vonatkozó szabályt.

1.3 A workshop témájának bemutatása

A tréner először ismerteti a workshop célját: "A Fórum színház mint tanulási eszköz használata a nemek közötti egyenlőtlenségek és a nők által a mindennapi életben tapasztalt erőszak azonosítására és tudatosítására." Bár a diákok már ismerhetik a témát, mert korábban tájékoztatást kaptak, most tisztázni kell a célt, hogy lehetőségük legyen kérdezni, vagy akár visszalépni a részvételtől. A tréner a workshop témájának bemutatásánál jelen kézikönyv releváns definícióit fogják használni.

1.4 Nemi szerepek

Az első fontos szó, amit meg kell határozni, a nemi szerepek.

Javasoljuk, hogy kérdezzük meg a tanulókat, mit tudnak erről a fogalomról, hogyan írnák körül. A tanulók talán már ismerik a helyes definíciót, de a következő feladat segít nekik felfedezni, hogyan működnek a nemi szerepek a gyakorlatban. Ehhez egy bevezető gyakorlatra van szükség.

- Gyakorlat (2): Piros fény, zöld fény
Minden résztvevő szabadon járkál a teremben. Amikor a moderátor azt mondja: "piros", mindenki pontosan ott áll meg, ahol van, és mozdulatlanul marad. Aki megmozdul, az kiesik a gyakorlatból. Amikor a moderátor azt mondja, hogy "zöld", minden résztvevő újra elindul. A "piros" jelzésre megállnak és mozdulatlanul maradnak. A segítőnek el kell magyaráznia és illusztrálnia, hogy mit vár el a résztvevőktől (pl. mit jelent a "mozdulatlanul állni"). Ez a gyakorlat felkészíti a résztvevőket a következő gyakorlatra.
- Gyakorlat (3):
A tanulók két-, három- vagy négyfős csoportokra oszlanak egy-egy segítővel. Minden csoportnak szoborcsoportot kell alkotnia, és az a feladatuk, hogy egy adott nemi szerepet közvetítő képet vagy helyzetet ábrázoljon a többi résztvevő számára. A feladat elvégzéséhez általában három perc elegendő. Amikor minden csoport elkészült, mindegyik megmutatja a többieknek az eredményt. A tanulók megvitatják az egyes szoborcsoportokat. A következő kérdések hasznosak lehetnek:
 - Mit gondolsz, mi ez? / Miről szól ez az egész?
 - Kinek van "férfi", kinek "női" szerepe?
 - Ha nincsenek szerepek, miért?

Az is érdekes, ha a diákokkal megvitatjuk, hogy mit gondolnak a két szerep közötti különbségekről, arról, hogy dönthet-e valaki úgy, hogy nem ezekben a szerepekben él, és hogy egy ilyen döntésnek vannak-e következményei.

1.5 Nemi megkülönböztetés

A tréner kikéri a diákok véleményét a témáról. Van vagy nincs nemi megkülönböztetés a mai társadalomban?

- Gyakorlat (5): / Soha nem voltam...
Ezt a gyakorlatot körben ülve kell játszani. Minden tanulónak választania kell a következő két állítás közül: "Egyszer diszkrimináltak...", majd leírja a helyzetet, vagy "Soha nem diszkrimináltak". A válaszok körbe-körbe mennek. Miután mindenki válaszolt, a csoport megnézheti, hogy hányan gondolják úgy, hogy őket már diszkriminálták a nemi szerepek alapján.

A moderátor megadja a csoportnak a nemi megkülönböztetés helyes definícióját és meggyőződik arról, hogy minden diák megértette a fogalmat.

- Gyakorlat (6): Improvizáció (lásd improvizációs technika, 26. oldal)
Ehhez a gyakorlathoz a moderátor kér egy önkéntest, aki hajlandó eljátszani egy helyzetet, amiben valakit diszkriminálnak. Ha nem jelentkezik önkéntes, a tréner ismerteti a rögtönzött helyzetet, és megnevezi a résztvevőket. Javasoljuk, hogy olyan helyzetet használjanak, amelyben a legtöbben úgy gondolják, hogy az illetőt nem diszkriminálták, és kétszer játsszák el a helyzetet (azaz egyszer egy fiúval, egyszer pedig egy lánnyal a diszkriminált személy szerepében). A hagyományosan nőkhöz vagy férfiakhoz kötődő szakmákhoz vagy sportokhoz való hozzáférés például hasznos téma lehet. Az előadás után a tanulók megvitatják és elemzik a helyzetet, és megpróbálnak minél több szempontra kitérni.

1.6 Az ülés lezárása

- Gyakorlat (7): Add át a jelet!
A tanulók és a tréner körbeállnak. A résztvevők egymásra néznek és figyelnek. Egy előre meghatározott jel (pl. egy taps és egy hang) segítségével a játékosok továbbadják a jelet úgy, hogy nyitott tenyerükkel jobbra vagy balra mutatnak, vissza a jelet küldő játékosnak, vagy a körön keresztül a velük szemben álló játékosnak. Azokat a tanulókat, akik nem veszik észre a nekik szóló jelet, ki kell zárni a körből.
- Gyakorlat (8): 'Valami emlékezetes'
A résztvevőket és a moderátorokat egyaránt arra kérjük, hogy osszák meg, hogy szerintük mire fognak emlékezni erről az ülésről.

II. szakasz

Célkitűzések:

- A nemi alapú erőszak formáinak feltárása a kézikönyv definícióira építve
- A meggyőződés és a viselkedés közötti kapcsolat feltárása
- Jó hangulat

1.1 Bevezetés

A foglalkozás úgy kezdődik, hogy a résztvevők körben ülnek. A trénerek először megkérdezik a résztvevőket, hogy az első és a második ülés között eltelt időben gondolkodtak-e a nemi alapú erőszak fogalmán/jelenségein. Miután mindenki meghallgatja egymás tapasztalatait, bemelegítő gyakorlat következik.

- Gyakorlat (9): Érintsd meg a partneredet!
 - 1. lépés: A résztvevők normális tempóban, véletlenszerű irányokban sétálnak körbe a szobában. Amikor a moderátor jelzi, hogy "stop", minden résztvevő megérinti a másik hátát a kezével, és megáll.
 - 2. lépés: Amikor a moderátor jelzi, hogy "indulás", a résztvevők tovább sétálnak a teremben. Amikor a "stop" jelzést adják, minden résztvevő jobb tenyerével megérinti az egyik személy hátát, bal tenyerével pedig a másik hátát, és megáll.
 - 3. lépés: Amikor a moderátor jelzi, hogy "mehet", a résztvevők normális tempóban tovább sétálnak a teremben. A "stop" jelszóra mindenki megérinti valaki más hátát a tenyerével, és egyúttal elkerüli, hogy megérintsék. A 3. lépés inkább mozgás, mint valódi megállás.

2.2 Nemi szerepek és hatalom

A foglalkozásnak ez a része a két meghatározott nemi szerep közötti hatalmi viszonyra összpontosít. Az emberi jogok és minden olyan jogszabály, amely az emberi jogok filozófiáján alapul, arra utal, hogy minden ember egyenlő, ami azt jelenti, hogy minden ember méltóságát tiszteletben kell tartani, és minden embernek egyenlő hozzáférést kell biztosítani az erőforrásokhoz, függetlenül attól, hogy milyen nagyok a közöttünk lévő különbségek. A kérdés az, hogy a nemi szerepek tiszteletben tartják-e az emberi

jogok alapelveit. A tréner egy olyan gyakorlatot javasol, amely ezt az elméletet a valós élethelyzetekkel kapcsolja össze.

- **Gyakorlat (10): A tenyér fix pontja**

A csoport párokba rendeződik. Minden párnál az egyik tanuló a tenyerét kb. 30 cm-re tartja a társa arcától. A másiknak egy képzeletbeli fix pontot kell követnie a partner lassan mozgó tenyerén. A tenyerét mozgó tanuló vezeti a gyakorlatot, a tenyerét követő tanuló pedig a tenyerén lévő azonos pontra tekintve tartja ugyanazt a távolságot, függetlenül attól, hogy a vezető milyen mozdulatokat tesz. Legfeljebb 30 másodperc elteltével a szerepek felcserélődnek, és a vezetőből követő lesz.

Mintakérdések a feladatot követően:

- Ez egy hatalmi viszony?
- Melyik szerepet részesítették előnyben: a vezetőt vagy a követőt?
- Volt olyan pillanat, amikor úgy érezték, hogy nem tetszik a gyakorlat?
- Miért volt a vezetőnek hatalma a vezetéshez?

Ez egy fontos kérdés, és javasoljuk annak tisztázását, hogy ebben a gyakorlatban a vezető hatalma abból ered, hogy a követő hajlandó tiszteletben tartani a konvenciót, azaz a gyakorlat szabályait.

- Hasonlít ez a feladat valamilyen módon a férfiak és nők nemi szerepei közötti kapcsolatra?

2.3 Nemi alapú erőszak

E szakasz elején a résztvevők megvitatják, hogy a nőknek a társadalomban alacsonyabb státuszt eredményező megkülönböztetés és nemi szerepek milyen mértékben szülhetnek erőszakot.

Ezután a tréner áttekinti a nemi alapú erőszak különböző formáit a kiadványban szereplő definíciók segítségével. A tréner minden egyes definícióhoz példákat kér. A példáknak nem kell személyesnek lenniük. Lehetnek barátok, ismerősök vagy családtagok tapasztalatai. Ez a rész általában több mint 30 percet vesz igénybe.

2.4 Játékos gyakorlatok

- **Gyakorlat (11): A vámpír**
 - 1. fázis: Az egyik diák a vámpír, a többiek emberek. Azok az emberek, akiket a vámpír megérint a bal könyökükön, szintén vámpírrá válnak. A vámpírrá vált emberek megpróbálnak más embereket is vámpírrá változtatni. A játék akkor ér véget, amikor minden ember vámpírrá változik.
 - 2. fázis: A játékosok folytatják a játékot egy extra szabállyal: az emberek akkor megmenthetik magukat, ha egyszerre ketten fogják a kezüket.

Ha a vámpírnak nem sikerül minden embert vámpírrá változtatnia, a tréner legfeljebb két perc után leállítja a játékot.

- Gyakorlat (12): A fantasztikus teremtmény

A diákokat három-, négy- vagy ötfős csapatokba osztjuk. Ebben a játékban minden csapatnak egy fantasztikus lényt kell alakítani, amely bizonyos számú ponton érinti a padlót. A csapattagoknak a lényük ábrázolásakor meg kell érinteniük egymást (minden csapattagnak). A padlóval való érintkezési pontok lehetnek a tenyér (két érintkezési pont), a talp (két pont) és a fenék (egy pont). A padlót érintő bármely más testrész nem számít pontnak. A csapatok méretétől függően a moderátor először egy nagyszámú pontot ad meg (14, 17, 19 stb.), majd egy kisebb számot, aztán egy még kisebbet, és utoljára egy olyan számot, mint például kettő a háromfős csapatoknál. A csapatoknak ügyelniük kell arra, hogy a kívánt pontszám eléréséhez megérintsék a padlót, és hogy megérintsék egymást is.

2.5 A nemi alapú erőszak megelőzése és leküzdése

Ez a rész segít a résztvevőknek abban, hogy az általuk hallott igazságtalanságot hordozó történetek számát perspektívába helyezzék. Kezdetben a tréner bemutatja az Európa Tanács egyezményét a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és leküzdéséről (lásd az irodalomjegyzéket). Az egyezmény egy nemzetközi szerződés, amely a globális elszántságot mutatja a nemi alapú erőszak megelőzésére és leküzdésére. Megbeszélésre javasolt pontok:

- Az államok felelőssége/az áldozatok védelme.
- Az egyezmény azt ajánlja, hogy az aláíró felek nyilvánítsák bűncselekménnyé a nemi alapú erőszakot (azaz annak minden formája bűncselekménnyé minősül).
- A nemi alapú erőszak megelőzése érdekében folytatott oktatás döntő fontosságú.
- A kultúra nem lehet indok a nők jogainak megsértésére a nemi alapú erőszakkal összefüggésben.

A megbeszélés során fontos, hogy minden résztvevő kifejtthesse véleményét, és a csoport közösen elemezhesse a nemi alapú erőszak következményeit, illetve a cselekvési lehetőségeket a fiatalok szemszögéből. Az első lépés az, hogy tudatában legyünk a jelenségnek, és ne váljunk az erőszak áldozatává vagy elkövetőjévé.

2.5 Az ülés lezárása

- Gyakorlat (13): Hang és zaj
 - 1. lépés - Először is a moderátor megkéri a diákokat, hogy mondják ki azt, hogy "hummm" egy hangerőséggel. Ezután arra kéri a tanulókat, hogy lassan kezdjék el a hangot, majd fokozatosan emeljék fel a hang intenzitását ameddig csak tudják, majd suttogásig halkítsák le.
 - 2. lépés - A moderátor arra kéri a tanulókat, hogy egyszerre adjanak ki összefüggéstelen hangokat, szótagokat, összefüggéstelen szavakat stb.

- 3. lépés - A moderátor megkéri a diákokat, hogy először mondják ki egy hangerősséggel azt, hogy "ahhh", és tartsák ki hosszan ugyanezen a hangerősségen. Ezután arra kéri a tanulókat, hogy lassan kezdjék el a hangot, majd fokozatosan emeljék fel a hang intenzitását ameddig csak tudják, majd suttogásig halkítsák le.

- Gyakorlat (8): 'Valami emlékezetes'

A résztvevőket és a tréneret megosztják, hogy szerintük mire fognak emlékezni ebből a szakaszból.

III. szakasz

A 3., 4. és 5. alkalom célja, hogy az első két alkalmon megosztott ismeretek felhasználásával a diákok a nemi alapú erőszakkal és diszkriminációval kapcsolatos tapasztalataikat feltárják. Ezeken a foglalkozásokon a tréner kreativitása és rugalmassága a legfontosabb. Mindegyik alkalommal foglalkozhatnak egy vagy több, a diákok által megosztott nemi alapú erőszakot leíró példával.

A 3. alkalommal szükség van egy bevezető szakaszra. A foglalkozás elején a tréner segít a csoportnak kiválasztani egy számukra releváns helyzetet.

Lehetséges példák a nemi alapú erőszakot megjelenítő helyzetekre:

- A pár egyik fele megakadályozza a másikat abban, hogy rokonokkal vagy barátokkal találkozzon (párkapcsolati erőszak a társadalmi élet elszigetelésével és ellenőrzésével).
- A pár egyik fele nem vállalhat munkát, és szigorú ellenőrzés mellett használhatja fel a pénzt (gazdasági erőszak, elszigeteltség, a szakmai és társadalmi élet ellenőrzése).
- Csak az egyik fél irányítja a napi tervezést (érzelmi erőszak és társadalmi kontroll).
- Az egyik fél fenyegető és megalázó kifejezéseket használ, kiabál és tárgyakat tör össze, hogy akaratát érvényesítse (érzelmi erőszak).
- Az egyik fél elveszi a másik telefonját, hogy felügyelje a kommunikációt (az ellenőrzés és a féltékenység nem a szerelem bizonyítéka).
- Az egyik fél hozza meg a másik életét befolyásoló döntéseket (gyakran a lány idősebb partnere/szülei döntenek el, hogy mikor kell elhagynia az iskolát és férjhez menni).
- Csak az egyik fél dönthet arról, hogy mikor akar szexuális életet élni (szexuális erőszak; ez gyakran vezet házasságon belüli nemi erőszakhoz).

Erősen javasoljuk, hogy hallgassa meg a diákok példáit. A fentiek közül néhány jelen van a diákok életében, de nincsenek tudatában annak, hogy ezek a viselkedések a nemi alapú erőszak és párkapcsolati erőszak formái. A diákok példáinak meghallgatása lehetővé teszi a tréner számára, hogy megértse a résztvevők tudatossági szintjét. Nem ajánlott olyan helyzetet választani, amely a családon belüli szexuális visszaélést vagy nemi erőszakot tartalmaz, kivéve, ha egy diák javasolja, és a csoport elfogadja.

Ettől a ponttól kezdve a 3., 4. és 5. alkalom terve a következő:

- Egy szekció az előkészítő gyakorlatokhoz
- Egy szekció az alapgyakorlatokhoz
- Egy szekció a foglalkozás lezárásaként az 1. és 2. foglalkozás gyakorlatainak felhasználásával.

A szekciók között, a csoport dinamikájától függően, a csoportvezető rövid szüneteket vagy szórakoztató gyakorlatokat vezethet be, beleértve bármit, ami serkenti a mozgást, csökkenti a feszültséget és szórakoztatóvá teszi a folyamatot.

Előkészítő gyakorlatok:

- **Gyakorlat (14): Séta csukott szemmel**
A tanulók addig sétálnak a teremben véletlenszerű irányokban, amíg a tréner azt nem mondja, hogy "stop". A tanulók megállnak. A moderátor megkéri őket, hogy csukják be a szemüket. Ezután a tanulókat arra kéri, hogy csukott szemmel sétáljanak előre - óvatosan, hogy ne ütközzenek egymásnak. A tréner ismételten azt mondja, hogy "stop". Ezután a tanulókat arra kéri, hogy csukott szemmel, óvatosan, hogy ne ütközzenek egymásnak, sétáljanak hátrafelé. Ha elég óvatosan és lassan mennek, akkor megérzik, ha valaki közeledik, és megállhatnak. Abban a pillanatban kell megállniuk, amikor már nem érzik magukat biztonságban. A tanulóknak a gyakorlat során csukva kell tartaniuk a szemüket. A tréner legfeljebb egy perc után megállítja a tevékenységet.
- **Gyakorlat (15): Vezesd a vakot!**
A csoport párokba oszlik, és minden pár egyik tagja becsukja a szemét, és megérinti a másik kezét. Óvatosan! Nem fogja a partner kezét, csak megérinti. A másik nyitva tartja a szemét, és a "vak" személyt kell körbevezetnie a teremben, ügyelve arra, hogy biztonságosan végigkísérje a teremben, nehogy a környező tárgyaknak vagy a többi párnak nekimenjen. Egy idő után a szerepek felcserélődnek.

A tréner a következő kérdések köré szervezi a gyakorlatot követő csoportos megbeszélését:

- Melyik gyakorlatban érezte magát nagyobb biztonságban?
- Hagyta magát vezetni a partnerétől?
- Milyen hasonlóságok vannak ezek között a gyakorlatok és a ma tárgyalt nemi alapú erőszak típusok között?
- Elfogadhatónak tartja ezt a fajta ellenőrzést?

- Gyakorlat (16): Az én történetem

A tréner egy kört rajzol a padlóra: a "történetkört". A tanulók felváltva lépnek a körbe, és 60 másodpercük van arra, hogy elmondjanak egy igaz történetet magukról. A csoportból a diákok visszajelzést adnak, és ha akarnak, kérdéseket tesznek fel.

- Gyakorlat (17): A vak ember a körben

A diákok körbe állnak. A tréner kimegy a körből, és megérinti az egyik tanuló vállát, mire a tanulónak be kell csuknia a szemét, és át kell sétálnia a körön. Amikor a tanuló közel kerül egy másik tanulóhoz a körben, az utóbbinak kell vezetnie őt, óvatosan megfordítva és új irányba tolvaa át a körön. A tanulónak csukott szemmel kell vezetniük az egyént, hogy ne ütközzön a körben lévő többi tanulóval. A segítő legfeljebb 90 másodperc elteltével azt mondja, hogy "stop", és megkér egy másik tanulót, hogy legyen a "vak" személy a körben.

A 3., 4. és 5. alkalom ezen részénél a tréner használhatja az első két alkalom gyakorlatait, vagy bármelyik, általa megfelelőnek ítélt gyakorlatot.

Alapgyakorlatok:

A tréner a csoportot három-négy diákból álló kisebb csoportokra osztja.

Minden csoportnak kiadja feladatként:

- I. Készítsen egy rövid történetet (lásd "Az én történetem" feladat), amely a kiválasztott helyzetet illusztrálja. Ezeknek a történeteknek a választott szituációban előforduló konfliktust kell ábrázolniuk (pl. egy fiú ismeretlen számról érkező üzenetet talál a barátnője telefonjában és hangosan és agresszívan megkérdezi tőle, hogy ki az illető). A műhelymunkának ebben a szakaszában nem fontos, hogy a történetek személyesek-e, de fontos, hogy valódi történetek legyenek, világos konfliktussal és átélhető szereplőkkel.

Ez általában öt-hét percet vesz igénybe. A végén a csoport egymás után meghallgatja az összes történetet.

- II. Minden történet esetében minden csoportnak meg kell határoznia három fontos pillanatot és azokat rajzban kell ábrázolnia.

- Gyakorlat (18): Három fontos pillanat

Minden csoportnak öt-hét perc áll rendelkezésére, hogy három "fotót" készítsen: állóképeket, amelyeket a diákok eljátszanak. Mindegyik egy-egy lényeges pillanatot ábrázol a napból - általában az elejét, a csúcspontját és a végét. Ez legalább öt-hét percet vesz igénybe.

Ezekhez a gyakorlatokhoz elengedhetetlen a színészek vagy egy színházi technikákban képzett tréner jelenléte. A feladat elvégzése után a csoport egymás után megnézi az összes történet három pillanatát, visszajelzést ad és megvitatja.

- A csoport kiválaszt egy történetet, amelyik tetszett neki vagy lenyűgözte. Ezután ebből a történetből kiválasztanak egy karaktert (pl. az áldozatot), akivel a következő gyakorlat során dolgoznak.

• Gyakorlat (19): Az állókép

A diákok csoportosan összegyűlnek. Előttük egy szék áll. Megkérnek egy önkéntest, hogy üljön le a székre, és képzelje el, hogy ő az áldozat az előzőleg kiválasztott történetben (egy fontos pillanatot képzelje el a jelenetnek, például a lány, miután a fiú elveszi a telefonját, megállapítja, hogy már nem szereti a fiút, és megígéri, hogy elhagyja). Az önkéntesnek a gyakorlat időtartama alatt mozdulatlanul kell maradnia a széken. A tréner ezután megkéri a többi tanulót, hogy üljenek vagy álljanak az ülő önkéntes mellé olyan pozícióba, amely megmutatja, hogy ki hogyan viszonyul a szereplőhöz. Így egy csoportkép, egy állókép jön létre. Mindenkinek mozdulatlanul kell maradnia, egészen addig amíg minden tanuló rákerül a csoportképre.

A tanulók választanak még egy vagy két történetet, amelyekkel megismétlik a gyakorlatot.

Javasoljuk, hogy a (18.) gyakorlatban a diákcsoportok által létrehozott három pillanatról, valamint a (19.) gyakorlatban szereplő állóképekről készítsünk pillanatképeket (fényképeket, ha a csoport tagjai engedik).

A moderátor megvitatja a diákok által készített képeket.

- A nemi alapú erőszak formája minden képen egyértelműen megjelenik?
- Úgy gondolják a diákok, hogy ezek a történetek relevánsak a fiatalok számára?
- Mit gondolnak a diákok, kell-e az áldozatoknak életmódot váltaniuk?
- Miért viselkedik úgy az agresszor/elkövető, ahogyan viselkedik? Miért van akkora hatalmuk, amekkora?
- Meg lehetne ezt változtatni? Ha igen, hogyan?

A (18) "Három fontos pillanat" című feladat segítségével és azonos csoportokban dolgozva a tanulók egy történetet javasolnak arról, hogy az áldozat hogyan kerül ki a helyzetből, vagy - ha reálisnak tartják - hogyan változtatja meg az agresszor/elkövető a viselkedését és hogyan hagyja abba az erőszakot. A tanulók új szereplőket mutathatnak be, és inspirálódhatnak az áldozat/túlélő reakcióiból a (19) "Az állókép" című feladatban.

A csoportok ismét egymás alkotásait figyelik. A tréner megvitatja, hogy a javasolt megoldások mennyire reálisak. Ezen a ponton a trénereknek alaposan ismerniük kell a nemi alapú erőszak jelenségét, az áldozatoknak nyújtott szolgáltatásokat, valamint az agresszor és az áldozat viselkedését, hogy a lehető

legtöbb információt adhassák át a diákoknak, és segítsenek nekik jobban átlátni az elmélet és a gyakorlat közötti kapcsolatot, és elképzelni a lehetséges változásokat.

Javasoljuk, hogy ezekről a pillanatokról is készítsen pillanatképeket (fényképeket, ha a csoport tagjai engedik).

Ezt a tervet a 4. és 5. alkalommal is felhasználjuk, hogy annyi helyzetet fedjünk le, amennyit a csoportok meghatároznak.

Improvizáció:

Bizonyos korlátok ellenére lehetséges az improvizáció alkalmazása. Az alábbiakban röviden ismertetjük, hogyan.

Bizonyos esetekben a tréner dönthet úgy, hogy a három pillanat kiválasztása előtt improvizatív módon dolgozik. Az alábbiakban egy véletlenszerűen kiválasztott konfliktushelyzet felhasználásával megmutatjuk ilyenkor hogyan kell eljárni:

Alapvető elemek

- Kezdeti helyzet: Mária el akar menni táncolni.
- Konfliktus: Az anyja nem engedi el táncolni.
- Két karakter: Mária és az anyja

Az improvizációban a Mária és édesanyja közötti beszélgetést és a végén zajló cselekményt szeretnénk megjeleníteni. Ehhez a diákoknak világosan meg kell érteniük a szereplőket; a helyzetet; azt, hogy Mária miért akar elmenni (pl. van ott egy fiú, aki nagyon tetszik neki, de nem jár az iskolájába, és máshol nem tud találkozni vele), és hogy az anyja miért nem akarja elengedni (pl. mert múlt héten a diszkó mögötti sikátorban megerőszakoltak egy lányt).

Miután meggyőződött arról, hogy a tanulók világosan megértették a konfliktust és a szereplőket, a tréner meghatározza, hogy milyen térben kell eljátszani a konfliktust, és milyen tárgyakra van szükség.

Az improvizációnak egyszerűnek és valóságosnak kell lennie. A diákok jellemzően saját tapasztalataikból merítenek a párbeszédhez.

A tréner nem mondhatja meg a diákoknak, hogy mit mondjanak, mit tegyenek vagy mit érezzenek! A tréner nem adhat utasításokat a diákoknak, mivel ők nem színészek!

Az improvizáció utáni megbeszélés hasonló az ajánlott gyakorlatok utáni megbeszéléshez.

Tippek a trénereknek:

- Fogadjon el minden véleményt! Semmi sem rossz, amit a résztvevők mondanak; a szavaik a véleményüket tükrözik. Mivel azonban egyes vélemények ellentétesek lehetnek az emberi jogokkal, a nők jogaival és a törvénnyel, a trénernek mindig hangsúlyoznia kell, hogy mit mond a törvény a nők jogairól, a nemi erőszakról és a nemi megkülönböztetésről, és hogy ezek miben különböznek az elhangzott véleményektől.
- Figyeljen a tanulók viselkedésére a gyakorlatok során, és beszélje meg, hogy az hogyan kapcsolódik a valós életben tanúsított viselkedéshez!
- Adott esetben reflektáljon és adjon visszajelzést a diákok diszkriminatív megjegyzéseire, kizárólag a törvényekre, az emberi jogokra és a nemzetközi szerződésekre utalva!
- Azonnal hagyja abba a gyakorlatot, ha bármelyik tanuló kellemetlenül érzi magát! Beszéljük meg! Tartsunk rövid szüneteket, hogy a tanulók rendezni tudják érzelmeiket!
- Ne feszegesse az érzésekről szóló beszélgetéseket, ha a tanulók az improvizáció során érzelmessé válnak! A tréner nem hivatásos terapeuta, ezért kérjen szakmai segítséget, ha úgy gondolja, hogy erre szükség van!
- Dolgozzon intenzív és érzelmi helyzetekkel, és ne tegyen úgy, mintha mi sem történt volna: hagyja, hogy a tanulók lehiggadjanak, és tartson egy rövid szünetet! Ha a csoport támogatást kínál, engedje meg! Javítsa a légkört rövid csoportgyakorlatokkal!

IV.II Fórum színház - előadás

Miután a műhely korábbi foglalkozásain feltártuk a témát, egy lépéssel továbbléphetünk, és elkezdhetjük a színházi előadás előkészítését.

A fórum színház egy rövid előadással kezdődik, amelyben a központi szereplő (főszereplő/protagonista) egyfajta elnyomással vagy akadállyal találkozik, amelyet nem tud legyőzni. A téma általában a közönség számára közvetlenül fontos, gyakran közös élettapasztalatot alapuló dolog.

Ne feledje: az előadás létrehozását célzó fórum színház képlékeny, és folyamatos kiigazításokat igényel az egyes csoportokhoz igazodva, attól függően, hogy milyen a csoport dinamikája, a helyzetekre adott válaszaik és a forgatókönyvre adott reakciók!

A folyamat kezdetén a trénernek/trénereknek meg kell győződnie arról, hogy minden diák jól érzi magát a csoportban. Egyesek szégyenlősek és öntudatosak lehetnek nagy csoportokban. A színházi bemelegítő gyakorlatok kulcsfontosságúak ebben a szakaszban. Ezek a teljes testet érintő fizikai, arc- és hanggyakorlatok segítenek a résztvevőknek felkészülni az előadásra. A jó bemelegítés segít a diákoknak megtalálni a megfelelő fizikai, mentális és érzelmi állapotot ahhoz, hogy színpadra lépjenek, és jól tudjanak együttműködni a többi résztvevővel. Segít nekik ellazulni, csökkenti az esetleges szorongást.

Az INS Bernat Metge (Barcelona) diákjai

A bemelegítési technikák közé tartoznak például az olyan énekgyakorlatok, mint a dúdolás, a nyelvtörők, az ajaktrillák, valamint a fizikai bemelegítés, mint a nyújtás, a mozgásgyakorlatok és a légzés. Emellett szórakoztató játékokkal is fel lehet kelteni a diákok figyelmét és mozgásra lehet készíteni őket.

Ne feledje: az általános cél az előadás, ezért már a kezdetektől fogva színházi gyakorlatokat használunk! Ezek segítenek a tanulóknak abban is, hogy fenntartsák energiájukat és fejlesszék improvizációs készségüket.

A színházi technikák mellett fontos, hogy a diákokkal együtt továbbra is foglalkozzunk a nemi alapú erőszak fogalmával. Az előző gyakorlatokat annyiszor lehet ismételni, ahányszor csak szükséges, amíg a tanulók kényelmesen, testükkel, elméjükkel és érzéseikkel együtt képesek majd részt venni a folyamatban.

A tréner gondoskodik arról, hogy a jelenetek hűek legyenek a diákok tapasztalataihhoz, és a témák azonosításával, valamint a szereplők helyébe képzelve magukat segítse őket az általános érvelés kialakításában. A csoport úgy építi fel a forgatókönyvet, hogy rendszeresen elemzi és felülvizsgálja azt, és megvitatja a meglévő konfliktust és a szereplők motivációit.

A fórum színház forgatókönyvének létrehozása:

- Az előadás témájának bemutatása és megvitatása.
- A témára jellemző probléma meghatározása.

- A témához kapcsolódó szereplők azonosítása.
- Javasoljon konfliktushelyzeteket, amelyekben a téma tükröződik!
- Improvizáljanak konfliktushelyzetekben, és beszéljék meg az egyes improvizációkat!
- Válasszon ki néhány improvizációt!

A rövid előadás létrehozása

A csoport állhat kizárólag nem színészekből vagy színészek és nem színészek keverékéből. Az alkotási folyamat kezdetén a résztvevők azonosítanak egy közös és releváns problémát. A záró előadáson a csoport bemutatja a problémát, annak gyökereit, ahogyan azt a szereplők érzékelik, és a kontextust. Néha az előadók egy megoldást is bemutatnak a problémára, és gyakran ennek a megoldásnak viszont meg vannak a maga kellemetlen, negatív és szerencsétlen következményei.

Az előadás létrehozásának **fórum színházi folyamatát** bizonyos **szabályok határozzák meg:**

- A résztvevők valós tapasztalatok alapján készítik el a forgatókönyvet, és felhasználhatják a műhelymunkák során felmerült jeleneteket, ahogyan azt az előző fejezetben leírtuk.
- A résztvevőknek világosan meg kell érteniük, hogy a szereplőket képviselik, nem pedig saját magukat.
- A forgatókönyv világos karakterekről és olyan helyzetekről szól, amelyekkel a közönség azonosulni tud.
- Legalább egy főszereplő mutatja be a helyzetet, amely legalább egy, a fórum színház szempontjából releváns társadalmi konfliktust tartalmaz.
- A résztvevők a színház különböző műfajait használhatják (realizmus, szimbolizmus, expresszionizmus stb.). Az előadás célja konkrét helyzetek és problémák megvitatása, ezért más műfajok, például a szürreális és irreális nem megfelelőek.

Tippek a trénereknek:

A trénerek ideális esetben tapasztalattal rendelkeznek a fórumszínházi módszertan alkalmazásában, és semlegesek maradnak az előadás során (azaz nem ad megoldást a problémára, hanem az előadáshoz szükséges dramaturgiai technikákkal segít). Egyes csoportok inkább előadást rendeznek, másoknak csak egy forgatókönyvük van fordulópontokkal, és a színészek és/vagy nem színészek bizonyos mértékig improvizálnak az előadás során.

Kezdetben a nem színész résztvevők bemelegítő játékokkal és gyakorlatokkal teremtik meg a csoportkohéziót, amelyek az érzelmeket, a testüket, az érzékeket, az emlékezetet és a képzeletet érintik (pl. zenélő székek, a tükör, a báb és a bábos, mások utánzása stb.). A résztvevők a fórumszínházi folyamat minden szakaszában rendszeresen játsszák ezeket a játékokat.

Számos korlátozás a fórum színház hatékonyságának növelése érdekében:

- A tréner nem a szerző. A főszereplők saját javaslataikkal együtt alkotják a forgatókönyvet.
- A művészeti vezető szerepe az, hogy olyan előadást hozzon létre, amelyben a főszereplők és a közönség a témához és a kérdésekhez kapcsolódnak. A témákat azonban nem szabad olyan szélsőséges módon ábrázolni, hogy ne legyenek lehetséges alternatívák (pl. ha a főszereplőt fegyverrel tartják fogva, az előadásból a tehetetlenség és a veszteség érzése maradna hátra).
- A forgatókönyv-írásnak előítéletektől mentesnek kell lennie.
- A darabban a szereplők különböző módokon próbálkoztak az elnyomás elől való meneküléssel, és ezek nem váltak be. Ezért van szükség a nyilvános kollektív beszélgetésre a darab végén.

Minden színésznek csak néhány rögzített szövege van, és tudja, mikor kell belépnie és kilépnie a színpadról, és mikor van a konfliktus tetőpontján. Ebből a néhány sorból bátorítják őket arra, hogy jeleneteket hozzanak létre, és új sorokat találjanak ki. Megváltoztathatják azokat aszerint, hogyan érzik magukat.

Az improvizációs készség kulcsfontosságú a fórum színházi gyakorlatokban. A trénernek irányító kérdéseket kell feltennie, hogy biztonságos teret teremtsen, ahol a résztvevőket arra ösztönzik, hogy beszéljenek konkrét helyzetekről, esetekről és arról, hogyan érzik magukat, valamint hogy megállapítsák, valóban van-e probléma.

A forgatókönyv kidolgozása során a résztvevőknek folytatniuk kell a nemi alapú erőszak és a nemi alapú diszkrimináció megvitatását, hogy megértsék a mögöttük álló elképzeléseket és okokat.

Emberként az egész testünkkel gondolkodunk, ezért az egész testünket kell használnunk, amikor alternatívákat keresünk a résztvevők megoldatlan konfliktusaira. Amikor a folyamat során szükséges, a résztvevőknek játékokat kell játszaniuk, hogy ellazítsák a testüket és a hangjukat.

Az előadás után a közönség feljöhet a színpadra, és javasolhat alternatív viselkedési módokat a főszereplő számára. Az esemény felhasználható bármely múltbeli, jelenlegi vagy jövőbeli helyzet alternatíváinak feltárására és elemzésére.

Ily módon a nézők "néző-színészekké" válnak, akik nemcsak megfigyelik, hanem meg is változtatják a látott jeleneteket. A színészek a közönséggel együtt vizsgálják meg a döntések eredményeit, egyfajta vitát generálva, amelyben a tapasztalatokat és az ötleteket próbálják ki és osztják meg egymással. Egyszerre képes a szolidaritást és megerősítést (empowerment) biztosítani.

actor + spectator = SPECTACTOR

Lehetséges **nehézségek az előadás során:**

- Sztereotípiákat erősítő és verbálisan erőszakos nézők. A sztereotípiák alkotják a nézők véleményét. Ezek kezelésének legjobb módja, ha rögtönözzük azt a helyzetet, amelyben a sztereotípiát megoldja a problémát, majd elemezzük ennek a lehetőségnek a következményeit. Mi az ára? Mit éreznek és gondolnak a szereplők erről? Mi az előnye? Mekkora veszteség és a nyereség? Bárhogyan is alakuljon ez a fajta vita, a végén kimondjuk az emberi jogok tiszteletben tartásán alapuló értékeinket, és világossá tesszük, hogy támogatjuk és elősegítjük azok nyílt vitába való bevonását.
- A nézői erőszakot ugyanazok a szabályok korlátozzák, mint korábban a csoportos munkát. Ha a közönségen belüli erőszak nem szüntethető be, úgy az erőszakos nézőket távozásra szólítjuk fel.
- A nézők, akik nem kívánnak végig maradni, elmehetnek, feltéve, hogy nem zavarják másokat, és ha úgy döntenek, hogy távoznak, akkor azt csendben teszik. A részvétel hiánya gyakori a fiatal közönség körében. Néha fontos megérteni, hogy a téma és a vita egyszerű megismerése milyen nagy előnyökkel jár.

| Referenciák

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (CETS No. 210). <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/text-of-the-convention>

Gender, health and the 2030 agenda for sustainable development. June 2018. Mary Manandhar, Sarah Hawkes, Kent Buse, Elias Nosrati & Veronica Maga. World Health Organization.

Gender Equality: Glossary of Terms and Concepts. November 2017. UNICEF Regional Office for South Asia.

<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Gender%20glossary%20of%20terms%20and%20concepts%20.pdf>

Handbook on European non-discrimination law. 2010. European Union Agency for Fundamental Rights European Court of Human Rights - Council of Europe.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf

Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women and girls. Report of the Secretary-General. UN General Assembly 30.07.2022 <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/08/intensification-of-efforts-to-eliminate-all-forms-of-violence-against-women-report-of-the-secretary-general-2022>

Preventing Sexual Harassment. 1992 manual. BNA Communications, Inc. SDC IP .73

UNHCR's Policy on Harassment, Sexual Harassment, and Abuse of Authority. April 2005. United Nations High Commission for Refugees

[https://www.un.org/womenwatch/osagi/UN_system_policies/\(UNHCR\)policy_on_harassment.pdf](https://www.un.org/womenwatch/osagi/UN_system_policies/(UNHCR)policy_on_harassment.pdf)

Proposal for a DIRECTIVE OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL on combating violence against women and domestic violence. Strasbourg, 8.3.2022 COM (2022) 105 final. EUROPEAN COMMISSION. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022PC0105>

Types of gender-based violence. Council of Europe

<https://www.coe.int/en/web/gender-matters/types-of-gender-based-violence>

Violence against Women- Definition and Scope of the Problem. July 1997. World Health Organization.

<https://www.who.int/gender/violence/v4.pdf>

Violence against women prevalence estimates, 2018: global, regional and national prevalence estimates for intimate partner violence against women and global and regional prevalence estimates for non-partner sexual violence against women. World Health Organization 2021.

<https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256>

What is Sexual Harassment. United States EEOC.

<https://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/whatissh.pdf>